

LEVEN MET WOORDEN

Opstellen aangeboden aan Piet van Sterkenburg
bij zijn afscheid als directeur van het
Instituut voor Nederlandse Lexicologie en als
hoogleraar Lexicologie aan de Universiteit Leiden

ONDER REDACTIE VAN

Fons Moerdijk, Ariane van Santen en Rob Tempelaars

Uitgegeven voor het Instituut voor Nederlandse Lexicologie door
Uitgeverij Koninklijke Brill Leiden

Omslag ontwerp: Jules Guldemund Design
Zetwerk: Palm Produkties
Druk- en bindwerk: Drukkerij Wilco

© 2007. Het copyright berust bij de afzonderlijke auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, het zij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De gedachte aan een meervoud in het eerste lid van een samenstelling: aan wat denkt men dan eigenlijk?

Henk Verkuyl
(Utrecht Institute of Linguistics OTS)

Zo zal men in gewone gevallen aan *kippenloop*, *paardenstal*, *duivenslag*, *zwanendrift* enz. de voorkeur geven boven *kippeloop*, *paardestal*, al liep er ook geene enkele kip in den loop, en al ware de stal maar voor één paard ingericht. Doch wie dit laatste in een bijzonder geval wil doen uitkomen, schrijve alsdan *paardestal*.
L.A. te Winkel (1873)

De opmerkelijke onvrede waarmee de *Woordenlijst Nederlandse Taal* (2005) is ontvangen door de media heeft, zo lijkt het, haar ankerpunt gevonden in de woede die sinds 1995 heerst over de zogeheten tussen-n: Nederland verlangt naar *pannekoeken*. Deze bijdrage gaat voorbij aan de externe kant van die onvrede, want een discussie in het publieke domein is weinig zinvol zolang kranten weigeren af te stappen van het idee dat het bij *boekverkoper* om de verkoop van één boek zou gaan en bij *boekenplank* om een plank voor meer dan één boek. De ontvanger van deze bundel zit ook niet te wachten op dat soort onzin. Dit hoofdstuk behandelt wel een probleem dat wordt opgeroepen door de tussen-n, namelijk dat van aanwezigheid van getalsinformatie in het eerste lid van een samenstelling. Het probleem is dat deze informatie daar eigenlijk niet zou moeten mogen voorkomen.*

Door de Commissie-Van Haeringen werd in 1954 beslist dat de schwa-tussenklank van een samenstelling 'in het algemeen als -e- [wordt] geschreven, maar als -en-: a. als het eerste lid noodzakelijk de gedachte aan een meervoud opwekt; b. als het eerste lid een persoonsnaam is die niet een bepaalde vrouwelijke persoon aanduidt.' (*Groene Boekje* 1954: 63). Voorbeelden van a zijn: *vriendenkring*, *bijenkorf*, *woordenlijst* en *dievenbende*, voorbeelden van b zijn: *heldendaad*, *herenhoed*, *vorstenkroon* en *ziekentroost*. Daarmee wordt

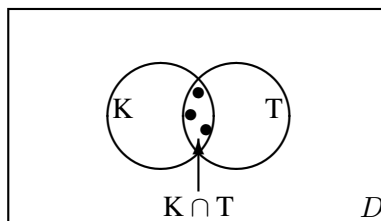
* Hierbij dank ik Geert Booij en Mieke Trommelen voor hun morfologische expertise, die mij op weg heeft geholpen. Norbert Corver en Casper de Groot dank ik voor waardevolle suggesties en informatie.

voldoende duidelijk dat de bron van het aan de orde gestelde probleem een taalkundige is.

Dat blijkt ook uit een kleine speurtocht naar het verleden. Terwijl Marin (1768) *bijekorf* schrijft, maar ook *kaartkoper*, *paardebloem*, *paardedief*, *slootemaker* en *heerewoning*, noteert Weiland (1830) deze woorden als *bijenkorf*, *kaartenkooper*, *paardenbloem*, *paardendief*, *slootenmaker* en *heerenwoning*. Daarna is door De Vries en Te Winkel definitief gekozen voor de oppositie ‘gedachte aan meervoud’ vs. ‘gedachte aan enkelvoud’. Blijkbaar volgt de beslissing van Weiland (via Siegenbeek) uit een soort van semantische theorie die ook is gehanteerd door (De Vries en) Te Winkel (1873), later door Van Haeringen c.s., en weer later door degenen die in 1995 *koningsinnedag*, *maneschijn* en *zonnekoning* hebben gehandhaafd.

Is er een semantisch probleem met het meervoud in *huizenrij*, *vakkenpakket*, *bijenkorf*, etc. en zo ja voor wie? Die vraag wordt bevestigend beantwoord in de theorie van gegeneraliseerde kwantoren, een logisch-semantische theorie die zich vanaf de jaren zeventig heeft beziggehouden en zich nog bezighoudt met de betekenis en functie van lidwoorden, numerieke elementen, voornaamwoorden e.d. in naamwoordgroepen. Het taalkundig inzicht in eigenschappen van woorden als *alle*, *sommige*, *enkele*, *weinig*, *drie*, *veel*, maar ook *een* en *de/het* is door het grote succes van deze theorie grondig verdiept. Dit succes is te danken aan het feit dat pluralis en singularis niet meer zoals vroeger als eigenschappen van het substantief worden gezien, maar als eigenschappen van de woordgroep waarin een substantief zijn plaats vindt en daarmee van de zin.

Eén voorbeeld is genoeg om de hier relevante aspecten van gegeneraliseerde kwantificatie te belichten. Een zin als *Drie kinderen zaten aan tafel* kan worden beschreven als een zin waarin, gegeven een model van interpretatie, *drie* informatie verstrekt over de doorsnede van twee verzamelingen: (a) de verzameling K van kinderen (in een bepaalde ruimte) en (b) de verzameling T van individuen die in de bedoelde situatie aan tafel zaten. Figuur 1 laat zien dat *drie* ervoor zorgt dat de zin uitsluitend waar is als de genoemde doorsnede drie elementen bevat.

Figuur 1: *Getalsinformatie als informatie over de doorsnede.*

Cruciaal is de gedachte dat *drie* een relatie legt tussen het substantief *kind* in *drie kinderen* en de rest van de zin: de getalsinformatie in *drie* geeft informatie over degenen die aan tafel zaten en over de kinderen. De gedachte is ook dat het in *Er zaten kinderen aan tafel* de meervoudsoperator PL is die het zojuist beschreven verband $K \cap T$ tussen de verzamelingen K en T , met als eis dat deze doorsnede meer dan één kind moet bevatten wil de zin juist gebruikt kunnen worden in een model.

Elke theorie die ervan uitgaat dat pluralis een essentiële eigenschap is van een naamwoord, gaat voorbij aan het relationele karakter van pluralisvorming als onderdeel van de bijdrage van een woordgroep aan het zins- en tekstverband.¹ Het ontbreken van een woordgroepenleer tot ver in de twintigste eeuw maakt dat veel op zich interessante taalkundige ideeën over getal herijkt moeten worden in het licht van vorderingen die sindsdien gemaakt zijn. Zo volgt onmiddellijk uit het feit dat de zin *Kinderen zitten hier aan tafel* vermanend gericht kan zijn tot het in die situatie enige kind, dat een cardinaliteitseis op de doorsnede niet voldoende is. Het zinsverband bevat blijkbaar elementen die verhinderen dat PL de twee verzamelingen K en T met elkaar verbindt zoals PL dat doet in *Er zaten kinderen aan tafel*.

In taalkundig Nederland werd al in de jaren zestig de gedachte verwoord dat meervoud en enkelvoud beregeld moeten worden op het niveau van woordgroepen. Kraak en Klooster (1968) wezen hierop door uitvoerig aandacht te besteden aan categoriale zinnen als *Een flinke jongen luiert niet* en aan generieke zinnen als *De voetganger is de minst beschermde deelnemer aan het verkeer*. Noch *een flinke jongen* noch *de voetganger* refereert in deze zinnen aan een individueel object in een interpretatiedomein. In beide gevallen is de cardinaliteitseis in een andere vorm aanwezig dan in *Mijn buurjongen luierde vanmiddag in de hangmat* of in *De voetganger stak nogal roekeloos de straat over*. Het is mogelijk om bij categoriale en generieke zinnen een doorsnede te krijgen. In *Een flinke jongen luiert niet* is dat de doorsnede van een verzameling F van flinke jongens en een verzameling A van niet-luierende individuen, maar deze zin is van toepassing op alle in beschouwing genomen modellen M_1, M_2, \dots, M_n waarvan de doorsnede $F \cap A$ niet leeg is, dit in tegenstelling tot *Mijn buurjongen luierde vanmiddag in de hangmat*, waar het gaat om één specifieke doorsnede.²

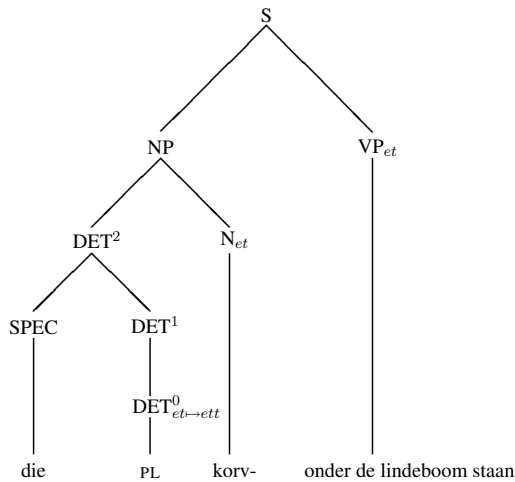
In feite komen we hiermee terecht op een belangrijke dubbelzinnigheid in de interpretatie van *Zij heeft drie medailles gewonnen*. In één lezing gaat het om een specifieke situatie (ruwweg: model), zeg $M_{\text{OS}2006}$. Figuur 1 met $M \cap W$

¹ Mattens (1970; 1993) is een uitgesproken representant van die gedachte. Het is dan ook niet mogelijk om de door hem ingevoerde term *indifferentialis* voor een substantief zonder getalsaspect te zien als meer dan een term die een observatie verwoordt.

² Hier is het mogelijk om prototypering toe te laten in de zin van: 'alle voor de spreker relevante modellen', 'de meeste modellen', etc.

= 3 (waarbij M de verzameling medailles is en W de verzameling van door haar gewonnen dingen) maakt de zin onwaar, want het geval wil dat zij op de Olympische Spelen van 2006 niet drie medailles heeft gewonnen. Maar de zin is wel waar als er wordt gegeneraliseerd over twee of drie Olympische Spelen, want de tweede lezing omvat 'Zij heeft bij twee OS-gelegenheden een totaal van drie medailles gewonnen' maar ook 'Zij heeft drie keer een medaille gewonnen'. Daarmee komt de getalsinformatie te liggen op het niveau van de indices van de reeks M_1, M_2, \dots, M_n en niet op dat in een specifieke situatie binnen een specifieke M_i .

Als uitgangspunt van mijn analyse van interpretaties die gericht zijn op een specifieke situatie, dient Figuur 2.

Figuur 2: *Die korven staan onder de lindeboom.*

De uit de generatieve literatuur bekende knopen in dit boomdiagram zijn hier aangevuld met enkele logisch-semantische typeaanduidingen. Als *e* staat voor een individu, staat *et* voor een verzameling en *ett* voor een verzameling van verzamelingen.³ De DET^0 -knoop is van het type et/ett , d.w.z. hij neemt een *et* om iets van het type *ett* te vormen. Dus: *drie* in *drie kinderen* is te interpreteren als een functie die de verzameling K neemt om daaruit

³ Om dit artikel zo min mogelijk te belasten met uitleg van technische kwesties, versimpel ik een aantal noties en schrijfwijzen. De gegeven uitleg in de tekst moet voldoende zijn om de gedachtegang te volgen. Voor een preciezere karakterisering, zie Gamut 1991 en Verkuyl 1992, en de in beide genoemde literatuur.

alle mogelijke combinaties van drie kinderen in het domein D te vormen. Een knoop met de typeaanduiding *et/ett* kan ook worden opgevat als een functie die twee verzamelingen van het type *et* met elkaar verbindt: dat is hier zichtbaar gemaakt door de twee *et*'s in de typeaanduiding te onderstrepen. Daarmee wordt uitgedrukt dat determinatoren als *drie*, SG en PL een relatie leggen tussen de verzameling Ko (korf) en L (onder de lindeboom staan) door informatie te geven over hun doorsnede $Ko \cap L$ in een situatie zoals geschetst in Figuur 1.

De SPEC-knoop wordt gezien als een functie die opererend op DET^1 (en DET^0) de DET^2 oplevert, daarbij informatie verstrekend over de vraag of de NP zijn referentie vindt in een specifiek model of niet. In *Korven dienen voor het verzamelen van honing* refereert *korven* niet aan een specifiek interpretatiedomein, maar de zin gaat over een reeks modellen M_1, M_2, \dots, M_n waarvoor de uitspraak al of niet geldt, in het algemeen zelfs over alle modellen van interpretatie (voor wat de spreker betreft). SPEC is op die manier verantwoordelijk voor de wijze waarop getalsinformatie in een woordgroep wordt toegepast. Het woord *korf* is als *korv-* genoteerd om te benadrukken dat de informatie over PL en SG op dat niveau nog ontbreekt. Het wordt pas beslist op het niveau van de NP, waar de informatie uit de DET^2 en de N immers samenkomt.⁴

Voor de gegeneraliseerde kwantorentheorie zijn woorden als *getallenreeks*, *huizenrij*, *spullenbaas*, *vakkenpakket*, *bijenkorf*, etc. lastig doordat niet duidelijk is waar het als verplicht gevoelde meervoud in het eerste lid van de samenstelling vandaan komt. Er is geen determinatorstructuur voor het eerste lid mogelijk in deze samenstellingen. Simpel gezegd: *deze bijenkorf* betekent niet 'deze korf voor deze bijen', want de bijen hoeven er zelfs niet te zijn om toch het woord *bijenkorf* te kunnen gebruiken. Extra lastig wordt het als men ook de aanwezigheid van SG moet verklaren in *cijferreeks* (16.500/5), *bestsellerreeks* (69/0), *sleutelbos* (89.300/55) en *postzegelverzameling* (25.500/40), waarbij het eerste getal staat voor het aantal keer dat het woord is aangetroffen zonder -s- en het tweede getal mét -s-. Beide voorbeeldreeksen suggereren dat er in het lexicon volop grammatische regels van getalsvorming werkzaam zouden zijn.⁵

⁴ Er is een morfologische traditie waarin bomen als Figuur 2 zijn voorzien van zuiver morfologisch-syntactische kenmerken zoals [+pl], [+def], en dergelijke. Dat gebeurt o.a. in Booij 1992 en Booij & Van Santen 1995 voor de betere beregeling van congruentie in het zinsverband. Dat soort informatie is nodig in het Nederlands om bijvoorbeeld het gebruik van meervoudsaffixen te beregelen. Zo leidt het gebruik van *korven* tot een meervoudsvorm van het werkwoord en tot het gebruik van *die*. Zoiets is niet nodig voor het Hongaars: *twee boeken* moet worden vertaald als *két könyv* (lit: twee boek) en *Marie kocht appels* wordt *Mari almát vett* (lit: Marie appel-acc kocht), cf. De Groot 2005.

⁵ Ik maak hier gebruik van Google bij het nog niet beschikbaar zijn van het Algemeen

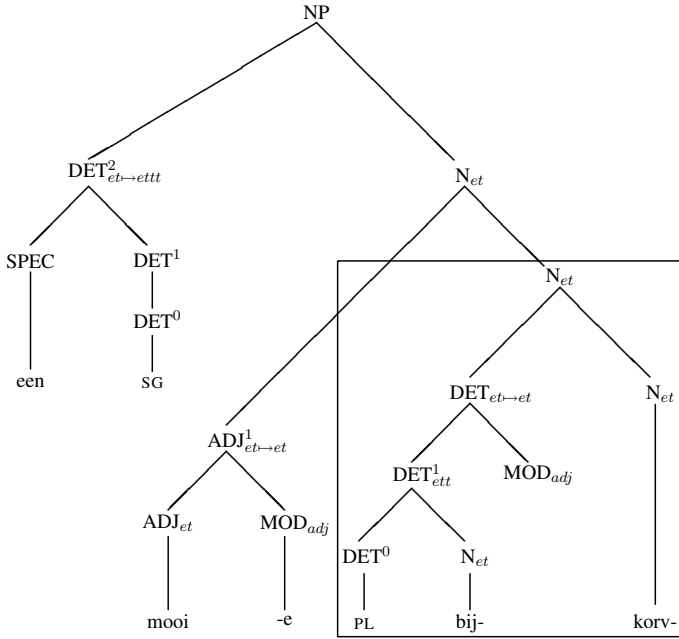
Voor de laatste voorbeelden zoekt men vaak een verklaring in het feit dat woorden met een *-s* als meervoud niet in het eerste lid van een samenstelling kunnen voorkomen met hun meervoudsvorm, zoals in *appelboom*, *bougiewinkel*, e.d. Maar los van het nog hardere feit dat dit geen verklaring is maar een observatie, wordt deze ook nog genuanceerd door het bestaan van woorden als *aannemersvereniging* (0/210), *kwekersvereniging* (4/386) en *damesclub* (0/947), waarbij de 0, de 4 en de 0 aangeven hoeveel keer het woord is aangetroffen zonder *-s*. Waarom leidt de semantiek van *vereniging van kwekers* niet tot enkelvoud van het eerste lid en die van *verzameling postzegels* wel? En waarom is het torentjesoverleg een vorm van overleg in Het Torentje, waarom is een rijtjeshuis niet een huis in rijtjes en waarom is een dagjesmens niet dagen onderweg, maar juist een dag? Waarom is het *kaartspel* (415.000) en niet (zozeer want veel minder voorkomend) *kaartenspel* (17.500); waarom is het *kaartenbak* (73.900) tegenover *kaartbak* (98). En waarom is het nog steeds *bloemkorf* in de *Woordenlijst* van 2005 tegenover *bijenkorf*?⁶

Deze vragen zijn toe te spitsen op de vraag hoe de pluralisvorm in *bijenkorf* en de singularisvorm in *boekhandels* tot stand zouden kunnen komen op basis van de aanname dat de beregeling ervan plaatsvindt in het lexicon zelf. Het antwoord op die vraag maakt gebruik van de mogelijkheid van het opereren op verschillende niveaus die ik hierboven aangaf in een demonstratie van het modelbegrip aan de hand van opeenvolgende Olympische Spelen. De vorming van en de gedachte aan meervoud of enkelvoud in *bijen-* en *boek-* in de samenstellingen *bijenkorf* en *boekhandels* hebben inderdaad een ander karakter dan in *-korf* en *-handels*.

Er wacht nu een dubbele taak die in twee stappen zal worden uitgevoerd. De eerste stap is om te laten zien dat de in Figuur 2 getoonde structurering van de woordgroep technisch gesproken werkt en conceptueel gesproken aanvaardbaar is voor wat de woordgroep *een mooie bijenkorf* semantisch uitdrukt in zinnen als *Hij heeft daar een mooie bijenkorf staan*. De tweede stap is te laten zien dat ook de betekenis van *bijenkorf* in een zin als *Een bijenkorf dient voor het verzamelen van honing* erdoor wordt verantwoord. Daarmee wordt duidelijk dat het hoofd van de samenstelling zich anders gedraagt dan het eerste lid.

Nederlands Woordenboek van het INL dat veel betrouwbaarder informatie zal kunnen geven over het aantal voorkomens van woorden dan Google doet. Voor het betoog zijn de gegevens van Google toereikend.

⁶ Het feit dat op Google *bloemenkorf* bijna evenveel voorkomt als *bloemkorf* suggereert sterk dat wat zich als idiosyncrasie voordoet het gevolg is van het toepassen van analogie-regels bij taalgebruikers. Ook *boekenverkoper* rukt op, vermoedelijk doordat de tussen-n in 1995 het gevoel voor de noodzaak van meervoudigheid versterkt heeft ('Wie verkoopt er nu één boek?').

Figuur 3: Een mooie bijenkorf.

Typologisch is de DET^0 -knoop, zoals eerder opgemerkt, van het type et/ett . Dat betekent dat zij in principe heel goed kan opereren op een substantief: een et/ett -knoop pakt immers een verzameling (= et) om een verzameling van verzamelingen (= ett) te vormen. In het geval van PL resulteert de ett -knoop in een verzameling van alle verzamelingen in het interpretatiedomein waar twee of meer individuen in zitten. Met andere woorden, los van de $SPEC$ -informatie is de PL -informatie in feite losgezongen van domeinen van interpretatie en kan zij dus lexicaal worden verantwoord. Een technisch probleem is echter dat als PL wordt toegepast op *bij-* er *bijen* ontstaat van het type ett . Semantisch is dat wel een gewenst resultaat, maar als *bijen* _{ett} direct wordt toegepast op de N_{et} -*korv-*, levert die operatie een t op, d.w.z. het type van een propositie. Er dreigt daarmee iets mis te gaan.

Een soortgelijk probleem doet zich voor bij *mooi* in *mooie bijenkorf*. Het adjectief *mooi* is semantisch gezien van hetzelfde type et als het zelfstandige naamwoord: *mooi* verwijst naar de verzameling van dingen die als *mooi* worden beschouwd. Het is dus niet mogelijk om $[[mooi]_{et} [bijenkorv-]_{et}]$ tot één naamwoordgroep te combineren zonder een soort 'syntactisch smeermiddel' te gebruiken. In het Nederlands kan de buigings-*e* in *mooie* gezien worden als een concretisering van een semantische waarde die op te vatten is als een functie die het naamwoord *mooi* uit het lexicon omvormt tot een

adjectivisch gebruikt adjectief. *Mooi* kan tenslotte ook adverbiaal gebruikt worden en daarvoor is een andere operatie wenselijk. Dit soort operaties in de interface van lexicon en syntaxis zijn nodig om aan woordsoorten hun grammatische functie in een zinsverband toe te kennen. Een dergelijke oplossing voor het adjectivisch gebruik van getalsinformatie is ook toegepast in Figuur 3: het element MOD_{adj} is van het type dat een *ett* als input heeft en een modifier aflevert.⁷ We mogen door de afwezigheid van SPEC-informatie ook aannemen dat de operaties in het vierkant volledig binnen het lexicon kunnen worden gelokaliseerd.

De constatering dat de afwezigheid van SPEC beslissend is voor het verschil tussen *korf* en *bijen-* in de NP *deze bijenkorf*, maakt direct ruimte voor de tweede stap die gezet moet worden. De combinatie van SPEC en DET^1 linksboven in Figuur 3 leidt tot een mogelijkheid van interpretatie van het *-korf*-deel die afwezig is in het *bijen*-deel. Immers, we praten over deze korf in dit specifieke model en we kunnen de korf ook zien. Maar ook al zien we bijen, er is geen direct kwantitatief interpretatieverband tussen *bijen-* in *bijenkorf* en de bijen die we in of rond de korf zien. Diezelfde afstand van taal tot interpretatiedomein is ook zichtbaar, zoals gezegd, in zinnen als *Een bijenkorf is er voor de honing*. Met andere woorden, het hoofd *-korf* van de samenstelling heeft twee mogelijkheden voor wat betreft de interpretatie, het *bijen*-deel heeft er maar één van de twee.⁸

Een manier om het verschil in interpretatie te begrijpen, is in te zien dat de getalsinformatie in het geval van een specifiek domein op het niveau van individuen werkt en in het geval van een generalisatie over alle modellen op het niveau van de categorie. Het idee laat zich heel gemakkelijk verduidelijken aan de hand van de hierboven al besproken zin *Zij heeft drie medailles gewonnen*. We generaliseren over twee modellen $M_{\text{OS}1998}$ en $M_{\text{OS}2006}$ door een verzamelingstheoretische operatie te verrichten. Er zijn twee deelverzamelingen, nl. $M \cap W_{\text{OS}1998}$ en $M \cap W_{\text{OS}2006}$, met twee medailles in 1998 en één in 2006. Hoe krijgen we drie medailles? Door de vereniging te nemen van de twee doorsnedes en daarvan de cardinaliteit te nemen. Daarmee wordt

⁷ Deze modifieroperatie is op drie niveaus zichtbaar: 1. $e/(et/et)$ in het geval van *Jans boek* waar Jan een individu van het type *e* is, 2. $et/(et/et)$ in het geval van *mooi boek*, en 3. $ett/(et/et)$ in het geval van *bijen-* in *bijenkorf*. Dit soort regelmatigheid op verschillende typeniveaus is een vast patroon in de semantiek waarin taalkundige categorieën als typologische eenheden worden gezien.

⁸ Zelfs in een woord als *drielandenpunt* of in *geallieerdenoffensief* is het niet mogelijk om specifiek te worden dan het niveau van een zogeheten individueel concept, zoals dat bijvoorbeeld wordt uitgedrukt door *premier van Nederland* (cf. Gamut 1991: 203ff.). Zo heeft *geallieerdenoffensief* betrekking op een offensief van *de* geallieerden, maar zoals bekend refereert *de geallieerden* tegenwoordig zowel aan bondgenoten in de Tweede Wereldoorlog als aan die in Irak en Afghanistan.

de structurering die door het onderscheid van twee modellen ontstaat, ‘plat-geslagen’: er ontstaat één verzameling die abstraheert over de indexen van de modellenreeks. We generaliseren van de specifieke gebeurtenissen in elk van de modellen en opereren op een hoger niveau dan wat we doen als we ons tot één model beperken, zoals in Figuur 1.⁹

Dat is ook wat gebeurt in Figuur 3 met *bijen-*: er is geen SPEC om contact te maken met een specifiek domein, dus PL generaliseert over alle modellen waarop het woord *bij* van toepassing kan zijn. De eis van PL is dat de vereniging van doorsnedes meer dan één element bevat, maar het Nederlands bevat middelen om zelfs die eis te nuanceren. Een van die middelen is, zo lijkt het, om het hoofd van de samenstelling te verdenken van een semantische bijdrage: het is niet uit te sluiten dat *korf*, *stal*, *rij*, *reeks*, etc. een versterkend effect hebben op de PL-eis van de determinator in het vierkant van Figuur 3. We hebben echter moeten constateren dat *cijferreeks* bestaat naast *getallenreeks*. Wat ook de blokkade op *cijfersreeks* moge zijn, semantisch verschil tussen het enkelvoud in *cijferreeks* en het meervoud in *getallenreeks* is er niet goed te maken.

Een en ander is ook heel goed te illustreren aan de hand van de woorden *boekhandels* en *boekenplank*. Op een boekenplank kan eenzelfde boek in een aantal exemplaren staan, maar meestal zijn het verschillende boeken. Er kan zelfs één boek op staan. Over deze mogelijkheden kan gegeneraliseerd worden door de pluralis in het eerste lid van de samenstelling te zien als opererend op de vereniging van deelverzamelingen over een reeks modellen. PL haalt alle structuur weg en zorgt er zo voor dat het woord *boekenplank* bruikbaar is in alle modellen van interpretatie, ook die waarop toevallig maar één boek voorkomt of waarop cd's op staan: het meervoud betreft immers de modellen en niet zozeer het aantal individuele leden van de verzameling boeken in een specifiek model. Voor *boekhandels* geldt dat de SG van *boek-* de structuur weghaalt op het niveau van subcategorieën (doorsnedes) door verschillen tussen modellen te elimineren en met één model te werken. De singulariteit richt zich hier op de index van het overgebleven model zelf, zou men kunnen zeggen, zodat slechts één categorie boek wordt onderscheiden.

Op die manier is het verschil tussen *boekverkoper* en *boekenverkoper* wel heel subtiel: in het eerste geval wordt de boekcategorie gezien als een verzameling waarvan de verschillen tussen individuele leden of deelverzamelingen principieel niet aan de orde is, terwijl in *boekenverkoper* door het gebruik van boeken toch iets meer differentiatie getoond wordt (de vereniging toont haar

⁹ De analyse wordt wat gecompliceerd door het feit dat je meestal maar één medaille per wedstrijd kunt winnen en dat een wedstrijd zelf al als model kan worden genomen, maar daar gaat het hier niet om, al zijn deze complicaties op zichzelf al een aanwijzing dat getalsinformatie nogal complex wordt als men tijdsfactoren in beschouwing neemt.

geschiedenis, als het ware). Maar in beide gevallen betreft de informatie de vereniging van deelverzamelingen. Het verklaart waarom er zoveel idiosyncrasie heerst in het boekendomein: *boekhandel*, *boekverkoper*, *boekhouding*, *boekwinkel*, etc. vs. *boekenwurm*, *boekenbal*, *boekenverkoper*, etc. Dat geldt ook voor andere samenstellingen, al moet gesteld worden dat de taalgebruiker toch ook wel gesteld is op een zekere rust. Dus het zal nog wel even duren voordat *kaartenspel* meer gebruikt gaat worden dan *kaartspel*.

Het verschil tussen SG en PL in het eerste lid van samenstellingen is met andere woorden zo klein dat we net zo goed voor *Koninginnedag* als *Koninnendag* hadden kunnen kiezen, want in beide gevallen gaat het niet om één concrete koningin, maar om een intensioneel object, zoals in *herenhuis*. Zolang we *bijenkoninginnedag* moeten schrijven omdat een in 1995 verantwoordelijk politicus dacht dat de bijenkoningin hem zou steken als het *bijenkoninginnendag* zou moeten worden, blijft, zo vrees ik, het gezeur over de tussen-*n* bestaan. Intussen blijft de taalkundige hopen dat de gedachte aan meervoud een wat genuanceerder invulling krijgt doordat men inziet dat getalsinformatie op allerlei verschillende niveaus aanwezig kan zijn. Het is jammer dat er in 1995 zo weinig aandacht is besteed aan de semantiek van determinatoren en dat de politiek zo halfhartig heeft ingegrepen.

Bibliografie

- Booij, G. & A. van Santen (red.) (1995), *Morfologie. De woordstructuur van het Nederlands*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Booij, Geert (1992), 'Congruentie in Nederlandse NP's', in: *Spektator* 21, 119-135.
- Gamut, L.T.F. (1991), *Logic, Language, and Meaning. Volume II: Intensional Logic and Logical Grammar*. Chicago/London, The University of Chicago Press.
- Groot, Casper de (2005), 'The grammars of Hungarian outside Hungary from a linguistic-typological perspective', in: Anna Fenyvesi (red.), *Hungarian language contact outside Hungary*, Amsterdam & New York, Benjamins, 351-370.
- Haas, Wim de & Mieke Trommelen (1993), *Morfologisch Handboek van het Nederlands. Een overzicht van de woordvorming*. Aan het Woord, Vol. 6. 's-Gravenhage, SDU-Uitgeverij.
- Kraak, A. & W.G. Klooster (1968), *Syntaxis*. Culemborg/Keulen, Stam-Kemperman.
- Marin, P. (1768), *Groot Nederduitsch en Fransch Woordenboek*, 4de dr. Rotterdam, Hendrik Beman.
- Mattens, W.H.M. (1970), *De Indifferentialis. Een onderzoek naar het anumerieke gebruik van het substantief in het Algemeen Bruikbaar Nederlands*. Assen, Van Gorcum.
- Mattens, W.H.M. (1993), 'Het niet-semantische aspect van het lexicon', in: *Jaarboek van de Stichting Instituut voor Nederlandse Lexicologie. Overzicht van het jaar 1992*, 53-76, Leiden.
- Verkuyl, H.J. (1992), 'Hoe kaal zijn kale meervouden. En hoe onbepaald?', in: *De Nieuwe Taalgids* 85, 26-36.
- Weiland, P. (ed.) (1830), *Handwoordenboek voor de spelling der Hollandsche taal*, 2de verbeterde dr. Rotterdam, Bussé en Van Braam.
- Winkel, L.A. te (1873), *De grondbeginselen der Nederlandsche Spelling. Regeling der spelling voor het Woordenboek der Nederlandsche taal*. Leiden, D. Noothoven van Goor. Vanwege de redactie bewerkt door L.A. te Winkel; 3de druk herzien door M. de Vries.